

Comunitats Energètiques Locals una transposició pendent

Pep Centelles i Portella

josep.centelles@gmail.com

www.portella.cat

Barcelona, febrer de 2020

CONTINGUT

PRESENTACIÓ	1
LA TRANSPOSICIÓ DE LES DIRECTIVES (EU)	2
DIRECTIVA (EU) 2018/2001 SOBRE "COMUNITATS D'ENERGIA RENOVABLE"	3
DIRECTIVA (EU) 2019/944 SOBRE "COMUNITATS CIUTADANES D'ENERGIA" QUE S'ACOSTUMEN A ANOMENAR "COMUNITATS ENERGÈTIQUES LOCALS" (CELS).....	4
<i>Analitzem primer les traduccions</i>	5
<i>Analitzem les paraules clau de la definició</i>	5
RESUM:	7
ANNEX (COMUNITATS DE VEÏNS)	8

PRESENTACIÓ

Després de molts anys de tenir amenaçat l'autoconsum amb l'anomenat "impost al sol" i de tenir estrictament prohibit l'autoconsum compartit (Gobierno Rajoy), el Gobierno Sánchez (ministra Ribera), amb el RD 23/2020 de juny del 2020 va obrir l'aixeta de la **captació d'energia a Km0** i la seva gestió regulant l'**autoconsum compartit** amb varies limitants¹.

Aquest Real Decreto, que modificà la LSE (Ley del Sector Eléctrico), es va aprovar per començar a transposar les Directives Europees 2018/2001 UE i 2019/944 UE. Però l'autoconsum compartit és només un petit pas cap a l'acompliment d'aquestes Directives. De fet, la part més important de la transposició arribarà quan es regulin les **Comunitats Energètiques Locals (CELS)** que hauria d'estar feta dins de l'any 2021.

La lògica del model energètic renovable amb una bona component de captació distribuïda d'energia a Km0, està molt lluny de l'individualisme, al contrari, és essencialment **comunitària, col·laborativa i en xarxa**. Sense un adequat marc jurídic que reguli el funcionament d'una comunitat resulta molt difícil la bona col·laboració entre els seus membres. **Cal amb urgència una llei específica que reguli la constitució i funcionament de les Comunitats Energètiques Locals.**

¹ Potència màx. 100 kW_p, distància limitada a 500 m, en Baixa Tensió (BT) dins d'un mateix transformador, proximitat de referències cadastrals, coeficients de repartiment estàtics, etc. A França la distància genèrica és de 2Km i la potència de 3MW (veure nota 6).

Per fer-nos una idea d'aquesta necessitat només cal imaginar-se el desgavell que regnaria als edificis de propietat horitzontal (amb unes parts de l'edifici comunitàries i altres de privatives) sense la llei que regula les Comunitats de Veïns. Sens dubte, els problemes de convivència serien greus. Què passaria si cada comunitat de veïns tingués un reglament propi absolutament diferent? És fàcil imaginar-se el desori, i en conseqüència, la manca total de col·laboració. (veure annex)

Tota aquesta legislació ha de ser per desenvolupament de les Directives europees. Aquestes Directives han sigut elaborades amb prou cura després de llargues negociacions², però també són **bastant obertes**, per tant, la transposició té bastant marge i pot ser esbiaixada. Preocupa que surti esbiaixada a favor de l'oligopoli amb molt poder d'influència a les institucions governamentals. Preocupa que tingui un biaix massa limitant per a les comunitats locals arrelades al territori. Al final de la jornada les grans empreses defensen tan com poden el que fins ara ha format part del seu pastís.

Les grans empreses cuiden bastant l'eficiència dels seus itineraris "aigües amunt", però no estan gens interessades en l'eficiència dels itineraris energètics "aigües avall" una volta han venut els seus kWh. A més kWh venuts, més beneficis. Per altra banda, la regulació de les CELs pren la màxima importància per a fer realitat una bona gestió a Km0, ja que aquestes comunitats són possiblement l'única via realment capaç de millorar l'eficiència en els trams finals dels itineraris energètics, els trams propers a les persones i empreses usuàries finals.

Una altra gran virtut de les CELs és que fan pedagogia energètica entre les usuàries de tot tipus. En primer lloc entre els ajuntaments amb governs pro-actius que tenen cobertes públiques amb bon potencial de captació i ganes d'afavorir al veïnat residencial amb subministres d'energia neta i a bon preu. Però també, i no menys important, entre les PIMES i els polígons industrials que, a part de tenir alts consums, sovint tenen també bon potencial de captació en coberta i/o proximitats. La transició energètica implica canvis culturals i de comportament que necessiten molta pedagogia.

La TRANSPOSICIÓ de les DIRECTIVES (EU)

A la tardor de 2020, el Ministerio va fer una "Consulta Prèvia" sobre com hauria de ser aquest marc jurídic d'aquestes comunitats³ i en concret **quina figura jurídica o forma societària específica s'hauria de crear per a elles**.

La manca d'una bona i completa regulació dona una gran inseguretat jurídica i per tant limita molt el potencial d'organitzar comunitats que col·laborin eficaçment en la gestió i captació d'**energia de proximitat**, a Km0. Com ja fa temps que sabem, **el problema** no pas tècnic o econòmic, sinó que **és de governança**, és de falta de regulació.

² Els grups Verds van lluitar fort per defensar les opcions locals de caire col·laboratiu.

³ El CMES (<http://cmes.cat>) hi va presentar algunes idees que veureu reflectides el present document i alguns dels seus membres també varen participar en un webinar del IDAE sobre el tema que es pot consultar a: <https://www.idae.es/ayudas-y-financiacion/financiacion-del-idae/comunidades-energeticas-locales/jornada-web-consulta-publica-previa-en-materia-de-comunidades-energeticas-locales-cels-27-noviembre>. És especialment recomanable la ponència de l'advocat Sr. Jorge Andrey Sterner en el minut 1h 07 minuts del vídeo d'aquesta web.

Sembla doncs molt important estar amatents (especialment els diputats al Congreso) en **com el Ministerio transposi aquestes Directives**. Cal insistir en que les transposicions de Directives europees poden ser esbiaixades i fins i tot perverses, és a dir, poden anar contra els objectius declarats. Una mala regulació enlloc de fomentar la generació local de proximitat podria a la pràctica bloquejar la creació i desenvolupament de les CELs.

Hi ha **dues** Directives amb definicions i lògiques similars però un xic diferents. La del 2018, *DIRECTIVA (EU) 2018/2001*, només per renovables i que en part ja està transposada, i la del 2019, *DIRECTIVA (UE) 2019/944*, **que és la que més ens interessa** ja que és genèrica per a qualsevol tipus d'energia (elèctrica, tèrmica, vapor, fred i calor, biomassa, etc.) incloent-hi també les no renovables.

DIRECTIVA (EU) 2018/2001 sobre “Comunitats d'Energia Renovable”

El del RD 23/2020 del passat mes de juny que va canviar puntualment la legislació bàsica de tot el sistema elèctric, la denominada LSE (Ley del Sector Eléctrico) diu això:

PRÒLEG (sense valor legal estricte):

La trasposición de ciertos aspectos sobre **comunidades de energías renovables** se ha realizado a través del **Real Decreto-ley 23/2020, de 23 de junio**, por el que se aprueban medidas en materia de energía y en otros ámbitos para la reactivación económica, mediante la **modificación** de varios artículos de la **Ley 24/2013**, de 26 de diciembre, del **Sector Eléctrico**. En sus Artículos 4.i y 4.j.

TEXTOS (amb valor legal):

Artículo 4. Modificación de la Ley 24/2013, de 26 de diciembre, del Sector Eléctrico.

i) Los **agregadores independientes**, que son participantes en el mercado de producción de energía eléctrica que prestan servicios de agregación y que no están relacionados con el suministrador del cliente, entendiéndose por agregación aquella actividad realizada por personas físicas o jurídicas que combinan múltiples consumos o electricidad generada de consumidores, productores o instalaciones de almacenamiento para su venta o compra en el mercado de producción de energía eléctrica.

Cal notar que en aquest RD ja estan definides legalment les **agregadores independents**, però encara no estan regulades en detall. Les **agregadores independents** seran empreses clau per a la gestió de les CELs. La fórmula més raonable és que, dins del grup de persones i empreses que formin la comunitat, les agregadores i/o gestores siguin les primeres responsables tècniques de la gestió de la comunitat. De la mateixa forma que una Comunitat de Veïns té una empresa professional (gestoria) que li porta l'administració, les CELs també hauran de tenir al seu sí o contractada externament una empresa agregadora o gestora de l'energia.

Passem al punt **4.j** on defineix les Comunitats d'Energia Renovable. S'han marcat en **GROC** les paraules clau de les definicions en castellà del Ministerio que transposen aquesta Directiva de 2018 i que tornarem a trobar a la del 2019.

j) Las **comunidades de energías renovables**, que son entidades jurídicas basadas en la participación abierta y voluntaria, autónomas y **efectivamente controladas** por **socios** o miembros que están situados en las **proximidades** de los proyectos de **energías renovables** que sean propiedad de dichas entidades jurídicas y que estas hayan desarrollado, cuyos socios o miembros sean personas físicas, pymes o autoridades

locales, incluidos los municipios y cuya finalidad primordial sea proporcionar beneficios medioambientales, económicos o sociales a sus socios o miembros o a las zonas locales donde operan, en lugar de ganancias financieras.»

Comentari del Ministeri (text sense valor legal)

Por tanto, estas comunidades pueden basarse en instalaciones de cualquier vector energético, siempre y cuando sea renovable.

Això de qualsevol vector energètic, malgrat no estar en el text de la llei, és important per tant, caldria que figurés explícitament en les transposicions.

Limitar les Comunitats Energètiques només a les renovables seria deixar-les amb les mans lligades per a la majoria de tasques d'agregació i d'eficiència que tanta falta al sector energètic en general.

DIRECTIVA (EU) 2019/944 sobre “Comunitats Ciutadanes d’Energia” que s’acostumen a anomenar “Comunitats Energètiques Locals”⁴ (CELs)

S’han marcat en **BLAU** les paraules que presenten problemes de traducció i en **GROC** les paraules clau per entendre la lògica de fons de les CELs.

A la directiva, la definició de les CELs en anglès i castellà són aquestes:

DIRECTIVE (EU) 2019/944

Definició nº 11 (en anglès):

(11) ‘**citizen energy community**’ means a legal entity that:

(a) is based on voluntary and open participation and is effectively controlled by members or **shareholders** that are natural persons, local authorities, including municipalities, or small enterprises;

(b) has for its primary purpose to provide environmental, economic or social community benefits to its members or **shareholders** or to the **local areas** where it operates rather than to generate financial profits; and

(c) may engage in generation, including from renewable sources, distribution, supply, consumption, aggregation, energy storage, energy efficiency services or charging services for electric vehicles or provide other energy services to its members or **shareholders**;

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0944&from=EN> en anglès.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0944&from=EN> en castellà.

DIRECTIVA (UE) 2019/944

Definició nº 11 (en castellà):

11) «**comunidad ciudadana de energía**»: una entidad jurídica que:

a) se basa en la participación voluntaria y abierta, y cuyo control efectivo lo ejercen **socios** o miembros que sean personas físicas, autoridades locales, incluidos los municipios, o pequeñas empresas,

b) cuyo objetivo principal consiste en ofrecer beneficios medioambientales, económicos o sociales a sus miembros o **socios** o a la **localidad** en la que desarrolla su actividad, más que generar una rentabilidad financiera, y

c) participa en la generación, incluida la procedente de fuentes renovables, la distribución, el suministro, el consumo, la agregación, el almacenamiento de energía, la prestación de servicios de eficiencia energética o, la prestación de servicios de recarga para vehículos eléctricos o de otros servicios energéticos a sus miembros o **socios**;

⁴ La terminologia definitiva la marcarà la llei.

El fet de que aquestes comunitats puguin tractar amb energia **no** renovable és important, car les no renovables són les que mentre funcionin (estem en transició) més necessiten millorar en eficiència. Recordem que el primer gran negoci d'una comunitat energètica local serà l'estalvi (energètic i monetari) totalment lligat a l'eficiència. De fet, haurem d'acostumar-nos a assimilar CEL amb eficiència.

A la Consulta Prèvia suara esmentada del Ministerio fa servir la definició en castellà **comunitat ciutadana d'energia** però encara sense valor legal, car encara no està transposada⁵.

Analitzem primer les traduccions

En primer lloc ens trobem amb un detall de traducció que no és intrascendent. Per tres vegades mal tradueix el terme **shareholder (accionista)** per "**soci**". Jurídicament són conceptes diferents, hom pot ser soci, per exemple, d'un ateneu però no ser-ne accionista. Ser "**accionista**" és ben diferent, car una accionista posseeix accions que canvien de preu segons si l'empresa va bé o malament. Accionista no és en absolut sinònim d'especulador. Fa tot l'efecte que amb aquesta mala traducció es vol restar valor empresarial a les CELs. El mercat local d'energia no pot quedar exclusivament en mans d'entitats sense ànims de lucre. El mercat local de l'energia ha d'estar en mans de professionals emprenedors que assumeixin riscos i obtinguin beneficis, altrament és condemnar-lo a tractar solament amb les engrunes. Serà que volen que les CELs siguin només unes associacions de nyigui-nyogui? Si fos així es vulneraria directament l'esperit de la Directiva europea.

Als textos de la Consulta Prèvia del Ministerio hi havia una interpretació limitant que deia: Estas comunidades están limitadas al sector de la energía eléctrica, procedente o no de fuentes renovables. No se sap d'on han tret això de "limitar-les" només a l'electricitat. Què passa amb la biomassa i amb els intercanvis de calor i fred? La CEL d'un polígon industrial només tragar i bescanviar electricitat?

Sembla clar que cal estar alerta en aquest punt. Una CEL no podria gestionar una xarxa de calor i/o fred de districte (District Heating & cooling)? El polígon de la Vallan a Berga o el 22@ a Barcelona no es podrien organitzar-se sota la base jurídica d'una CEL?

Analitzem les paraules clau de la definició

Fixem-nos que la suma dels tres conceptes "*Control efectivo*" + "*la localidad en la que desarrolla su actividad*" + "*más que generar una rentabilidad financiera*" marquen perfectament el sentit de cercar proximitat (local) i allunyar-se de l'especulació financera. En un primer esborrany de Directiva, abans de ser aprovada, es posaven condicions de l'estil de:

... que al menos el 51 % de las acciones o participaciones de la entidad pertenezcan a miembros locales, esto es, representantes de los intereses socioeconómicos locales públicos y privados, o ciudadanos que tengan un interés directo en la actividad de la comunidad y su impacto;

Punt que es va eliminar donant llibertat als estats per a concretar aquest detall en funció de llurs tradicions legals.

⁵ Cal tenir en compte que l'IDAE té una "**Guía para el desarrollo de instrumentos de fomento de Comunidades Energéticas Locales**":

file:///C:/Users/josep/AppData/Local/Temp/guiia_para-desarrollo-instrumentos-fomento-comunidades-energeticas-locales-20032019-0.pdf

que és molt interessant, però que és de Març 2019 i aquesta Directiva UE és de Juny del 2019. Per tant, la guia ja està un xic antiquada.

Per tant, vol dir que la transposició espanyola haurà de **concretar** com es garanteix el caràcter “local” i el caràcter “no especulatiu” de les CEL.

Veiem que la Directiva parla de possibles (i afegim, desitjables) beneficis econòmics i **d'accionistes** però també diu que l'objectiu principal **no** són els beneficis financers. Aquest punt és molt interessant i a ben segur és difícil de regular en el món explícitament capitalista de la UE (de fet, dominat pel capitalisme financer).

Molt possiblement la millor forma de regular-ho és concretant alguna **limitació en el % de grans accionistes** o d'accionistes forans com anunciava l'esborrany citat suara. En termes simplistes, el conjunt de les tres frases (*Control efectivo + la localidad + i el menor interés de la rentabilidad financiera*) s'ha de llegir com que **“la gestió sigui local, arrelada al territori i sense voltors financers que se la vulguin cruspir o que especulin amb ella”**.

Per tant serà clau veure com la llei espanyola **concreta** els conceptes de:

- Local, localitat i proximitat.
En aquest punt ens cal saber que a **França** l'autoconsum compartit (*autoconsommation collective*) permet fins a una distància de **2 Km** i en **àrees rurals autoritzades es pot ampliar fins a 20 Km⁶**.
- Benefici econòmic però sense especulació financer. Regulació del tipus d'accionistes que siguin locals i amb determinats límits de participació?

I per altra banda, estar amatents a que:

- No limitin les CELs només al vector electricitat.
- No limitin les CELs només a energies renovables.

Una CEL que tingui generació, distribució, emmagatzematge, haurà d'estar connectada a la xarxa general (amb part de l'energia bruta) i si un membre té una caldera de gas fòssil o fa cogeneració amb gas fòssil (amb instal·lacions no amortitzades), ha de poder ser part activa d'una CEL i intercanviar energia de tots tipus. Altra cosa és si cal limitar o si cal penalitzar la part no renovable per tal de que evolucioni cap a energies netes (per exemple limitar la re-potenciació).

Finalment, resten pendents aspectes tan importants com:

- Que les CELs **no estiguin limitades a Baixa Tensió** que **puguin connectar-se i treballar a Mitja Tensió (MT)**. Altrament exclouríem la majoria dels polígons industrials. Certament sembla que l'Alta Tensió no fa al cas, no és necessària, però la Mitja Tensió és imprescindible i importantíssima. És una part del pastís energètic molt significativa que no es pot excloure del mercat local de l'energia.
- Fer **reserva de punts d'accés** a la xarxa de Baixa i de Mitja fins a una potència raonable de Watts. Ara mateix, els punts d'accés representen una barrera

⁶ Veure els decrets a:

Fins a 2 Km: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000039417566/>

Extensió fins a 20Km: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000042434286>

Vídeo interessant exemple d'una comunitat energètica francesa :

https://tecsol.blogs.com/mon_weblog/2021/02/lautoconsommation-collective-de-l%C3%AEle-dyeu-%C3%A0-lhonneur-du-journal-de-tf1.html

duríssima per a la generació renovable, car se'ls estan quedant tots les gran companyies. Per tant, sembla raonable exigir una reserva de punts de connexió a la xarxa general per les CELs.

- Regular correctament **la figura de la Gestora i/o Agregadora** com a element clau en l'aspecte de responsabilitat tècnic-professional associat a les CELs.

En resum, la directiva ens aproxima una figura jurídica col·laborativa, comunitària local i no especulativa. Aquesta formulació és fruit d'un intens treball dels grups verds i cooperativistes d'Europa. Cal vetllar que no l'aigualeixin.

RESUM:

A la regulació de les CELs cal tenir molt en compte:

1. Concepte de què és "local" i de "proximitat".
2. Que puguin ser per a tota mena de vectors energètics (vapor, gas renovable per cremar o per piles de combustible, líquids tèrmics, etc.)
3. Que puguin ser per tota mena d'energia (renovables i no renovables, elèctriques i no elèctriques).
4. Que no estiguin limitades a la Baixa Tensió BT, sinó **que puguin operar també a Mitja Tensió MT.**
5. Que puguin tenir guanys econòmics, però no "especulatiu". Això pot ser coherent amb limitar la possessió d'accions.
6. Que se'ls garanteixi una reserva de punts d'accés a la xarxa de Baixa i de Mitja Tensió.
7. Que la figura de la **Gestora i/o de l'Agregadora independent** com a element fonamental associat a una CLE quedi ben definida en capacitat tècnica i en responsabilitat jurídica professional,

Relatiu a aquest darrer punt de la **Gestora i/o Agregadora** la llei ha de precisar quines són les seves funcions i responsabilitats ja que en realitat una CEL sense una gestora o agregadora no farà gran cosa de bo. No cal descartar que es requereixi un mínim de capacitat tècnica (com ja passa amb els butlletins d'instal·lació).

Els instal·ladors actuals d'autoconsum compartit parlen sovint de la "*plataforma al núvol*", una aplicació que fa el repartiment "estàtic" de costos i beneficis entre els membres de la "comunitat" d'autoconsum. De fet aquest terme "plataforma" ve a ser un eufemisme de "**gestor d'intercanvis**". Ateses les limitants de l'autoconsum compartit, aquesta gestió ara és senzilla i de moment només es pot fer amb els denominats "coeficients fixos" (cada membre el seu %). Ara bé, quan s'entri en preus horaris, amb diferents tipus d'energies, amb emmagatzematge, etc., la gestió esdevindrà complicada i gairebé segur que precisarà sistemes avançats de blockchain i bona expertesa professional.

Bibliografia: a gener de 2021, l'Institut Internacional de Derecho y Medio Ambiente ha publicat un extens informe estrictament jurídic sobre aquestes transposicions: http://www.iidma.org/attachments/Publicaciones/Informe_CCEE.pdf

ANNEX (comunitats de veïns)

Per aproximar-nos una mica al què hauria de regular la llei sobre les agregadores/gestores copiem uns fragments de la llei catalana que regula les Comunitats de Veïns en propietat horitzontal (Llei 5/2006, del 10 de maig, del Llibre Cinquè del Codi civil de Catalunya).

Capítol III Règim jurídic de la propietat horitzontal

2. El **règim jurídic** de la propietat horitzontal requereix l'atorgament del títol de constitució i suposa:

- a) L'existència, present o futura, d'un o més titulars de la propietat d'almenys un immoble integrat per elements privatis i elements comuns.
- b) La determinació de la quota de participació en els elements comuns que correspon a cada element privat.
- c) La configuració d'una organització per a l'exercici dels drets i el compliment dels deures dels propietaris.

Article 553-15. Òrgans de govern

1. Els òrgans de govern de la comunitat són la presidència, la secretaria, l'administració i la junta de propietaris...

A continuació defineix les funcions i responsabilitats de cada orgue.
Anem al de l'Administrador:

Article 553-18. Administració

1. La junta de propietaris designa un administrador o administradora, que gestiona els interessos ordinaris de la comunitat i té, com a mínim, **les funcions següents**:

- a) Prendre les mesures convenients i fer els actes necessaris per a conservar els béns i el funcionament correcte dels serveis de la comunitat.
- b) Vetllar perquè els propietaris compleixin les obligacions i fer-los els advertiments pertinents.
- c) Preparar els comptes anuals de l'exercici precedent i el pressupost.
- d) Executar els acords de la junta i fer els cobraments i els pagaments que corresponguin.
- e) Decidir l'execució de les obres de conservació i reparació de caràcter urgent, de la qual cosa ha de donar compte immediatament a la presidència.
- f) Pagar, amb autorització de la presidència, les despeses de caràcter urgent que poden ésser a càrrec del fons de reserva.

2. Els administradors són **responsables** de llur actuació davant la junta.

És molt dubtós que hi hagi gaires Comunitats de Veïns sense una **gestoria** o **administració professional**. Ningú dubta que gestionar energia és tècnica i econòmicament molt més complicat que gestionar una Comunitat de Veïns (que ja ho és bastant!) i que demana una bona dosi d'expertesa tècnica. És imprescindible que **la llei defineixi la funció i les responsabilitats de la Gestora i/o Agregadora dins i fora de les CELs**.

Pep Centelles i Portella

josep.centelles@gmail.com

www.portella.cat

Barcelona, febrer de 2020

